

ческую психологию / Г.Г. Шпет // Этническая психология. Хрестоматия. – СПб.: Речь, 2003. – С. 71–77. 33. Юрій М.Ф. Етногенез українського народу / М.Ф. Юрій [Видання 3 доповнене і перероблене]. – К.: Кондор. – 2007. – 262 с. 34. Юрій М.Ф. Соціокультурний світ України / М.Ф. Юрій. – [Видання 2-е]. – К.: Кондор, 2004. – 738 с. 35. Янів В. Нариси з історії української етнопсихології / В.Янів. – Мюнхен Український вільний університет, 1993. – 217 с.

УДК 392.5(477.8)

Олена КОЖОЛЯНКО

**СИМВОЛІКА ВЕСІЛЬНОГО ГЛЬЦЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ
ЙОГО ОБРЯДОВОГО ВИКОРИСТАННЯ НА БУКОВИНІ**

У статті розглядаються символіка та семантика весільного деревця. Досліджено локальну специфіку обрядового виготовлення та вживання весільного гельця на Буковині. Стойкість звичаю пояснюється значимістю гельця як атрибути, що супроводжував обряди прощання з дівоцтвом і парубоцтвом та переходом до заміжнього життя.

Ключові слова: весільний обряд, весільна атрибутика, весільне деревце, символіка весільного гельця, етнокультурна традиція.

Елена КОЖОЛЯНКО

**СИМВОЛИКА СВАДЕБНОГО ДЕРЕВЦА И ОСОБЕННОСТИ
ЕГО ОБРЯДНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ НА БУКОВИНЕ**

В статье рассматриваются символика и семантика свадебного деревца. Исследовано локальную специфику обрядового изготовления и использования свадебного деревца на Буковине. Стойкость обычая объясняется значимостью деревца как атрибута, что сопровождал обряды прощания с девичеством и переходом к замужней жизни.

Ключевые слова: свадебный обряд, свадебная атрибутика, свадебное деревце, символика свадебного деревца, этнокультурная традиция.

Olena KOJOLIANKO

**THE SYMBOLS OF A WEDDING TREE AND ITS RITUAL USE
IN BUKOVYNA**

*The body of the article goes on to discuss the symbolism and semantics of a wedding tree background. The article gives Bukovynian specification of a concept of an extravagant wedding tree (*hil'tse*), made of dough over the branches of a real tree limb, adorned with ribbons, flowers, herbs, wheat stalks, feathers and tiny birds. It should be noted that this ritual rite is deeply rooted as an indispensable part, symbolizing youth and girlhood's parting and starting a new stage of conjugal life.*

Key words: wedding ritual (ceremony), wedding attributes, wedding tree, wedding tree symbols, ethnic and cultural traditions.

Весільна обрядовість являє собою різnobарвну і складну картину духовної культури й творчості народу, яка видозмінювалася, набувала нових форм вираження протягом багатьох століть.

Враховуючи те, що весільна обрядовість як етнокультурний феномен і сьогодні викликає інтерес серед широких верств населення, вивчення її на різних рівнях та використання окремих її аспектів у сучасному житті з усвідомленням семантики кожного ритуалу є одним із засобів безпосереднього відновлення та збереження національної культурної спадщини та духовного генофонду нації. І одним з найголовніших і найважливіших феноменів української обрядовості була, є і, сподіваємося, залишиться українська весільна атрибутика.

Одним з найважливіших весільних атрибутів було весільне деревце, яке мало чисельні варіанти локальних назв. Найпоширенішими були: *гільце* (Вінниччина, південно-західні райони Київщини, Чернігівщина, Житомирщина, Кіровоградщина, Одещина, Черкащина, Луганська та Запорізька області), *дівування* (окрім райони Дніпропетровщини, Харківщини), *вільце*, *йолка*, *теренце*, *шишка*, *розшишка* (Житомирщина, Рівненщина, Волинська обл.), *деревце*, *райське деревце* (Івано-Франківщина), *різка*, *сосонка*, *теремка* (Львівщина, Теофіпольський р-н Хмельницької обл.), *тривольцеве галуззя* (Львівщина) [5, с. 63]. На Буковині зустрічаються такі назви: *гільце*, *вільце*, *деревце*, *райське деревце*, *дівування*, *сосонка*, *різка*.

Назва, а також символіка весільного гільця доносить відгомін язичницьких уявлень наших предків про навколишній світ. Це зазначають багато дослідників, зокрема М. Сумцов у праці «Релігиозно-мифическое значение малорусской свадьбы» [25] та О. Афанасьев в роботі «Поэтические воззрения славян на природу» [1]. Деякі питання щодо символіки весільного гільця та його обрядового вживання висвітлено у дослідженнях весільної обрядовості. Так, окрім аспектів проблеми висвітлено в публікаціях В. Борисенко [5, 6], Н. Здоровеги [12], Н. Петрової [16], П. Романюка [23], В. Матушенка [19]. Проте в такому звучанні вона дотепер не була предметом спеціального дослідження.

Символіка й сама назва весільного гільця викликає великий інтерес до нього.

Назви «гільце» («гильце», «ильце», «ільце») та «галузка», напевно, виникли з тієї причини, що у згаданому обряді досить часто використовувалась гілка з певного дерева. Ця гілка могла мати три пагони, на що вказує назва «тройчатка».

Назва «різка» виникла, очевидно, під впливом польської мови (пер. з поль. *rozga weselna* – весільна палиця). В Україні теж спостерігається звичай виготовлення весільного гільця за допомогою тоненьких лозин.

Назва «квітка», очевидно, з'явилася від того, що іноді гільце так прикрашали, що й листя не було видно – самі квіти. Тому воно й нагадувало велику квітку.

Назва «єльце» («йольце», «йолка», «ялинка») прямо вказує на зв'язок із деревом, з якого найчастіше виготовлялося гільце, з цим пов'язана і інша назва – «хвойка».

Назва «деревце» склалася, імовірно, під впливом того, що в цьому обряді могло виступати зрізане молоде деревце. Ця назва дозволила дослідникам розглядати весільне гільце в символічному значенні. Так убачали в обрядовому деревці наслідки райського і хресного дерева. Весільне ж гільце іноді так просто й називається – «райське деревце» або «різка хрещаста».

Семантика весільного гільця складна і багатогранна. Витоки її сягають у давні релігійно-світоглядні уявлення і пов'язують насамперед з символікою світового дерева як образу простору та часу, світовою віссю, що поєднує землю і небо, віссю плину часу від земного – до небесного, від народження – до смерті [16, с. 203].

Деякі вчені [23] вважали весільне гільце определенним символом Світового Дерева життя. Як символ Дерева життя, воно пов'язується з культом предків. Деревце в цьому випадку виступає посередником у взаємозв'язках світів.

О. Афанасьев проводить паралель «дерево – сім'я, родина». Він зазначає, що розмноження сім'ї, роду здавна порівнювалося з паростками, які пускає із себе дерево. Унаслідок цього стовбур (пень, корінь) виступає в епічній поезії символом батька або предка, а гілки – символом дітей та нащадків. Із цього й випливає взаємозв'язок з Деревом роду, де кожна гілочка чи квіточка позначає певного родича, а все Дерево є втіленням родоводу певної людини. Порівнювання дітей з гілками є звичайним явищем у народній пісні. Найпростішим є тричленне позначення Дерева роду – стовбур з трьома гілочками: батько, матір і на вершечку дитя. Цю саму схему можна помітити у традиції виготовлення весільного гільця. Крім того, О. Афанасьев убачає у весільному гільці ще й міфологічний образ хмар, які уподоблюються до велетенського дерева [1, с. 122].

Визнаючи легендарно-апокрифічні впливи, М. Сумцов не вважає їх суттєво важливими, припускаючи, що вони мали місце в більш пізній час. При цьому він вважає ймовірним, що деякі нечисленні явища поезії та обряду зумовлені дуже давньою язичницькою міфологією. Проте дослідник має деякі сумніви щодо філософської спроможності давніх слов'ян, оскільки вони жили в лісі й молилися в лісі, причому дерева були постійним зовнішнім оточенням молитов та жертвопринесень.

М. Сумцов говорить про дуже давній слов'янський звичай вінчати молодих, обводячи їх навколо ялини чи дуба. На підтвердження цієї думки він наводить приказку, напевно, ранньохристиянських часів: «Венчали вокруг ели, а черти пели» [24, с. 15]. Учений зазначає, що обходження навколо зеленого дерева входило до давньослов'янського шлюбного ритуалу й мало зв'язок з культом дерев та з обрядами поклоніння сонцю. Пізніше, коли це дерево чи його частину стали переносити до хати у ви-

гляді весільного гільця, то й там обходили кілька разів навколо столу, де воно розміщувалося, або й танцювали круговий танок «карагод». Тому гільце мало таке ж значення й відігравало в народному житті таку ж роль, як у більш пізній час іконопис та релігійна скульптура. Вважаючи весільне гільце одним з елементів обряду сонячного культу, М. Сумцов помічає прямий і безпосередній зв'язок з купальськими обрядами, весіллям свічки, травневим деревом Західної Європи, різдвиною ялинкою та ін. [24, с. 15].

Слід зазначити, що в давніх слов'ян саме весілля кожен рід спроявляв лише одне для всіх пар, які одружувалися. Це спільне весілля відбувалося під час головного річного свята – народження сонця. У праслов'ян воно мало назву *veselhie*, буквально «веселощі». Згодом пора весіль відділилася від річного свята, але зберегла свою попередню назву. Найважливіші дії на честь цього свята припадали на період весняного рівнодення (кінець лютого – початок березня), тобто на традиційну масляну. Це збігалося з початком язичницького Нового року, який розпочинався з березня. Можливо, і весілля, що означало початок нового циклу життя, відбувалося саме в цей час [19, с. 45].

Відомо, що своїм богам язичники приносили жертву, тим паче у дні найбільших своїх свят. Характер цих жертв у різні часи був різним. У ролі жертв виступали птахи, потім тварини (серед тварин символом сонця був бик). Надалі замість тварин приносили в жертву символи, одним з яких було зелене деревце чи гілка. Цим фактом, напевно, мотивується одна з діалектних назв весільного гільця «ріжки». Заміною бика у весільному обряді став і коровай, жертовний хліб, який виступав одним із символів бога сонця. Тому й весільне гільце, яким прикрашали коровай, первісно могло виступати символом бога сонця та одночасно своєрідною жертвою на честь його головного річного свята [22].

Первісною назвою весільного гільця О. Потебня вважає форму «ельце», від якої, на його думку, утворилося «гільце» («гильце») [20]. Подібної думки дотримується Й. П. Романюк [23, с. 225-251]. Аналіз назв цього атрибути у зв'язку з процесом його прикрашення, породою дерева, яке використовувалося для його виготовлення, особливостями обрядового використання в сукупності з іншими обрядовими реаліями, дав змогу зробити висновок, що найдавнішими назвами весільного гільця є «йолка», «хвойка». На думку З. Болтарович, форма «ельце» є результатом об'єднання слів «ель» та «гільце» [4, с. 15].

Й. Лозинський вважає первісною назву «вильце» («вільце»). При цьому форма «гільце» виступає вторинною, хоча й уживається в рівноправному синонімічному значенні. На його думку, іменник «вильце» («вільце») є похідним від *вила* – «господарське знаряддя з двома або трьома зубами», яке утворено від *вити* – «крутити, плести». На користь етимології Й. Лозинського можна навести той факт, що весільне гільце іноді мало три галузки. Напевно, своїм виглядом воно нагадувало вила з трьома

зубами. Не випадково існують такі його назви, як «трійчатка» або «різка трикінцева» [17, с. 81].

Автори «Етимологічного словника української мови» вважають форму «вильце» похідною від «гільце», утвореною в результаті контамінації слів *вити* та *гільце*, оскільки процес виготовлення, прикрашення весільного гільца передається, як правило, дієсловом *вити*. Назва «гільце», за «Етимологічним словником української мови», виводиться (як і слово «гілка») від польського *golb*, пов'язаного з *golb* – «голий» [11, с. 81]. Отже, первісним значенням слова «гільце» було «голий прут», згідом – «гілка». Зважаючи на те, що язичницький Новий рік, а значить і весілля, припадав на початок березня, коли дерева ще стоять голими, тобто без листя, можна припустити, що для весільного гільца первісно використовувалася саме гола гілка, голий прут.

Древце супроводжує всі етапи весілля. З ним заводили перших гостей у хату молодого і в хату молодої, садили за весільний стіл. Весільне деревце несли до церкви. Протягом вінчання сват, весільний батько або дружба стояв з деревцем біля молодих. Йдучи по молоду, молодий брав з собою деревце. В кінці весілля деревце «виграє» – дружба його викрадає і вішає на дереві. На Буковинській Гуцульщині пекли великий хліб («посаний»). У цей хліб через калач встремляється деревце, і в такому вигляді його ставили на білій скатертині на столі як символ достатку [18. – 1997. – Т.9, с. 4].

З гільцем, яке символізувало прощання з дівуванням і парубкуванням, наприкінці весілля виконувалися певні обрядові дії: розламування гілок, роздавання їх між дружками, розбирання прикрас з весільного деревця, спалювання його, або винесення на дах хати, як це прийнято у західних слов'ян, зокрема у поляків [9, с. 204]. Всі ці обрядодії мали сприяти щасливому подружньому життю молодих. Так, його розбирали, «щоб ніхто не міг нашкодити молодим». Весільне деревце, з яким молодий приходив за молодою, старший дружба кидав на дах хати, щоб ніхто не міг його дістати. Коли молодий забирає молоду до себе додому, старший дружба забирає гільце і з ним супроводжує молодих до дому молодого, де гільце розривали на частини, «бо вони (молодий і молода) вже не молоді», і роздавали присутнім.

Комплекс обрядових дій навколо гільца наприкінці весілля позначений символом прощання з дівуванням (спалювання, розривання, розламування); він відомий також іншим слов'янським народам, зокрема росіянам, болгарам.

Приготування гільца – символу дівоцтва – у складній системі «передходу» є однією з обрядовій весілля. Стійкість звичаю можна пояснити значимістю гільца як атрибути, що супроводжував обряди прощання з дівоцтвом і парубоцтвом та переходом до заміжнього життя.

Гільце належить до групи таких символів, як вовна, льон, конопля (сировина, яка пройшла первинну обробку, але ще не стала готовою про-

дукцією) й особливо кужіль, з яким пов'язують звивання як процес перетворення персонажу, отримання ним іншого соціального статусу [3, с. 204].

Гільце символізувало незайманість, красу, свободу, молодість. Обряди, що супроводжували виготовлення гільця, означали прощання дівчини-нареченої з дівочою свободою, з чудовою порою дівування взагалі [2, с. 138].

В Україні гільце виробляли з верхівки сосни, ялини, вишні, черешні. В лісостепових, поліських, окремих гірських регіонах було розповсюджене соснове, частково ялинкове чи смерекове гільце. У перехідних зонах від Лісостепу до південних степів України для гільця використовували взимку сосну, а влітку – вишню, черешню. В окремих районах Полтавської, Кіровоградської, Херсонської областей гільце робили з дебільшого з верхівки вишні [5, с. 63].

Найчастіше для виготовлення деревця на Буковині використовувалась верхівка сосни, ялини, вишні або яблуні [14, с. 99].

Так, на Буковинській Гуцульщині виготовляли деревце з молодого вершечка ялинки чи сосни, які символізують молодість, багатство, щастя, є символом роду. Тому зранку, у перший день весілля, коли шиють вінок, батько відправляє дружбів за деревцем у ліс. Вони повинні зрубати два основних деревця і ще кілька деревець різного призначення. Цікавою і обов'язковою деталлю є те, що дружба повинен зрубати основні два деревця за одним ударом сокири, щоб сім'я була міцною і не розпадалася [18. – 1998. – Т.1, с. 8].

За традицією, на Буковинській Гуцульщині деревце молодому рубав дружба, а молодій – брат. У деревці вбачали символ щедрості, родючості, а також «дерева життя» [18. – 1997. – Т.9, с. 4].

На Путильщині на весільне деревце дружба рубає вершок ялици з трьома верствами. В кожній верстві має бути сучня до пари. Передаючи вершок хатнім, дружба каже: *»Спорядіть его файнно, щоб було з чим між люди піти!«* [18. – 2004. – Т.2, с. 8].

У селі Розтоки (Путильщина) в п'ятницю перед весіллям дружби молодого приносять з лісу зелені й пишні деревця, а тим часом старша дружка повинна зустріти біля брами і перев'язати старшого дружбу. Пізно ввечері з п'ятниці на суботу ці деревця прикрашають квітками, які зробили дівчата. Але найголовніше деревце прикрашають старший дружба та дружка. Прикрасивши, його ставлять біля двох калачиків і все це встановлюють на столі де мають сидіти молоді. При цьому дружки співають:

*Ти – моя товаришка,
Та я не гадаю,
Що я своїй товарищи
Древце вбираю* [18. – 2003. – Т.2, с. 7].

У селах Веренчанка, Бабин Прутсько-Дністровського межиріччя ввечері до молодого й молодої сходиться родина та дівчата до вінка. Дружби з молодим несуть деревце до молодої, при цьому співаючи:

*Ой ми з-за лісу, з-за зеленого,
Ой ми від пана, від молодого.
Пані молоденька, не забавляй нас,
Дай же нам відкуп, що маєш дати,
Червону стоячку перев'язати [18. – 1997. – Т.15, с. 4].*

А дружки несуть барвінок і папір до молодого. По дорозі вони повинні зустрітися. Дружби мають три деревця. Одне з них – зовсім голе (суха вишня) із зав'язаною старою панчоховою на вершку. З ним ідуть до хати, жартують, хвалять його і пропонують нареченій. Його молода не приймає. Вносять друге, з ялини, але рідке, погане. Приймають третє, гарне деревце із червоною стрічкою – биндою на вершку. Дружбів садять за стіл. Молодий з ними до хати не входить [14, с. 100].

Дружки приносять до молодого в трьох хустинах барвінок, позлітку, червоні нитки, папір та квіти. Дівчата сідають за стіл і виготовляють квіти на деревце.

Поки матка дошиває вінок, дружки в цей час прикрашають весільне деревце [18. – 1997. – Т.15, с. 4-5].

У селі Кадубівці Прутсько-Дністровського межиріччя деревце прикрашали пучками калини, барвінком, житніми колосками, васильком, паперовими квітками, золоченими папірцями. Все це перев'язували червоними стрічками. В уявленні людей деревце символізувало новостворену сім'ю, щасливе подружнє життя, красу й вірність людських почуттів [18. – 2000. – Т. 8. – с. 8].

У селі Погорілівка на Заставнівщині молода з дружками, прикрашаючи деревце, співають:

*Благослови, Боже,
І отець, і мати,
Свосму дитяті
Древце вивати.*

Тато з мамою на вершечок деревця прив'язують квіти з житом. Дружки з молодою прикрашають деревце квітами, цукерками, стрічками [18. – 2000. – Т.2, с. 6-7].

У селі Веренчанка Прутсько-Дністровського межиріччя під час виготовлення дівчатами квітів на деревце звучить пісня: «*Ой у місті, в країнім домі / Бубни б'ють, / А в нашої молодої / Древце в'ють. / А в нашої молодої / Древце в'ють. / Ой дай, мамко, голку/ Та й ниточку шовку, / Барвінку листочок / Зачинати віночок. / Ой дай, таточку, голку, / Та й ниточку шовку, / Часничку зубочок. / Зачинати віночок . / Ой дай, сестричко, голку, / Та й ниточку шовку, / Барвінку листочок, / Зачинати віночок (так співають усім рідним).*

Коли дівчата вже зробили квіти на деревце, матка зшила вінок, позолотила його, то роблять вершок. Для цього беруть кілька красивих квіток, гілочку калини, пір'я (коси) з гарного півня і все це зв'язують докупи.

Для увивання деревця його виносять посеред хати; тримає його дружка, а батько й мати чіпляють вершок. Жінки при цьому співають:

*Приступіти, таточку, з столочку.
Тай прив'яжи до деревца квіточку,
Бо багато цего тато чикали,
Аби квітку до деревца в'езали.
Приступіти, мамочко, з столочку,
Тай прив'єжити до деревца квіточку,
Бо багато цего мама чикали,
Аби квітку до деревца в'езали
(так співають всім рідним).
Від сподечка до вершечка ялинка,
А на самім тай вершечку калинка,
Яка ж tota калиночка червона,
Така ж наша молоденька здорована.
Яка ж tota калиночка біленька,
Така ж наша молоденька файненська*[18. – 1997. – Т.24, с. 8].

* * *

*Скрипки вже заграли,
Матки заспівали,
Ми вже нашій молоденькій
Деревце убрали* [18. – 2004. – Т.2, с. 15].

Коли деревце увили, дружки його піднімають й у такт злегка ним стру-
шуючи, і пританцюючи співають:

<i>Ой дедику, серце,</i>	<i>А ми його увили,</i>
<i>Відкупи деревце,</i>	<i>Злотом позлатили</i>
<i>Ні за гріш, ні за два,</i>	<i>Ні за гріш, ні за два,</i>
<i>Ліши за шишику вина.</i>	<i>Ліши за шишику вина.</i>

Вся родина відкуповує деревце, а в кінці обряду – молода.
Древце ставлять на стіл у калач, верх підв'язують або прибивають
до стелі. Усіх гостей запрошуують за стіл [18. – 1997. – Т.24, с. 6-9].

У селі Бабин Прутсько-Дністровського межиріччя весільне деревце
впоряджують дружки. Древце прикрашають на вершку житом та васи-
льком, донизу квітчають барвінком та штучними (робленими) квітами, а
якщо це літо, то – живими. Готове деревце кладуть у калач. При цьому
свашки співають:

<i>Ой де ти сидів, де ти сидів, Молоденької тато, Чому не ввійдеши, Чом не приступии До тисового столу, Чом не відкуптиши Віночок від жіночок.</i>	<i>Ой де сиділа, де сиділа Молоденької мамка, Чом не ввійдеши, Чом не приступии До тисового столу Чом не відкуптиши Віночок від жіночок</i> [14, с. 100].
--	---

Тоді тато підходить до свашок, які співають: «*Ой маточку, серце, / Викути деревце, / Чи за доляр, чи за два, / Чи за скляночку вина*».

Старша свашка віддає деревце й каже: «*Добрий вечір, тату й мамо. Просим Вас на це деревце, аби було наше весілля гарне і веселе на многая літа*». Злегка б'ють тата й маму деревцем і співають «*Многая літа*» [18. – 1997. – Т.15, с. 4-5].

На Буковинській Гуцульщині вбирання деревця також супроводжувалося молодіжними забавами з музикою і танцями. А коли деревце поставлять перед хати, співають пісню для тата:

*Ой устань-ко, мій дъидычку,
Ти ми не вітчим,
Та увий жи ти деревечко,
Ти маєш чим* [15, с. 205].

Калина і м'ята символізували в народі красу й вірність людських почуттів. Під обрядову пісню родичі в'яжуть першу китицю калини або віху на самому вершку деревця і співають:

*Калиночка сі ломит,
(Ім'я нареченої) сі клонит
Дъидыкові й ненци, найменший дитинці,
Що її (його) згодували,
Посагу призбирали.
Ми вілечко вили,
Край зіллячко клали,
Руту-м'яту та червону калиноньку,
Ще й рожеві квіти,
Щоб любились діти.*

За родичами деревце прикрашає стрічкою сестра чи брат і при цьому приповідає: «*Йик ти сі діждав, дъиды робить тобі весільє, що тобі віно дає, щистьєм і здоровієм тобі віншує і вінкам і деревцем, йик тобі сі запало вінок та й деревце за дъидя, так я, сестра (брат), прошу Бога аби дъидя прожив і я сі не забирала, щоби дъидя і мині подружисив. Йик я тобі тильно зав'язала, йик ти сі тильно жьисиш, так дъидык і мамка мині так тильно аби весіль склали, йик я тобі деревце зав'язала!*» [18.– 2004. – Т.2, с. 6]. При цих словах в'яже червону стрічку на деревце, бажаючи й собі не забаритись із весіллям. Під спів барвінкових пісень поступово у вбиранні деревця брали участь усі присутні.

Для вбирання деревця приносять васильок, калину, часник, барвінок, гвоздики, кукурудзу, пір'я. Кожен з цих предметів має своє важливе значення в житті подружжя. Різне зілля, кольорові стрічки ставлять на щастя, здоров'я, благополуччя і злагоду в сім'ї, кукурудзу – на багатство,

пір'я – щоб життя було легким, часник – як оберіг сім'ї від злого ока. Вбираючи деревце, молодь співає гуцульські пісні:

*Коло млина яворина,
Коло млина грушка,
Товаришка віддається,
А я в неї дружка.*

*Товаришка віддається,
Нічо не гадає,
Товаришка товаришиці
Деревце вбирає [18. – 1998. – Т.1, с. 8].*

* * *

*У суботу понад вечір
Музики заграли,
Єк деревце вже принесли,
Дружби убирали.
Та з паперів роб'є ружі,
Деревце вбирають*

*Тай до пані молодої
Файно си вітают.
І віночок на головку
Шовком вишивайм,
Товаришка віддаєтиси,
А ми помогаїм [18 – 2004. – Т. 2, с. 15].*

Коли закінчують прикрашати головні деревця, тоді всі дівчата прикрашають квітами та яскравими стрічками інші деревця, які прибивають на воротах. Ці деревця залишаються на воротах до тих пір, доки не висохнуть. А головне деревце в кінці весілля вивішують на найвищі дерево садиби, воно так само залишається там до тих пір, поки не засохне. Молодь прикрашає також спеціальне місце для танців – збиту з дощок підлогу, оскільки гуцули вважають, що танцювати на землі – великий гріх, бо вона свята. Стіни прикрашаються килимами, ліжниками, рушниками, образами. Хата прибиралася вишиваними рушниками, хустками, пахучим зіллям, квітами. Коли закінчується прибирання хати, застеляють стіл скатертиною. Оздобою весільного столу були яскраво вbrane зелене гільце та великий коровай, прикрашений червоною калиною, свічками, колосками збіжжя, різноманітним фігурним печивом, під який підстелюють білу вовну.

У селі Погорілівка Прutсько-Дністровського межиріччя молода викупаває деревце, після того, як його вже вбрали: «*Ой Марусе, серце,/ Викупти деревце./ Не за гріши, не за два, /Лиши за чарку вина./ Невелика плата –/ Горівочки кварта./ Ух! Ух! Ух! (3)*».

Готове деревце втикають у свіжий калач і воно стоїть на весільному столі протягом усього весілля. Обряд прикрашання і завивання деревця символізує створення-завивання нової сім'ї [18. – 2000. – Т.2, с. 7].

У селі Кадубівці, що на Заставнівщині, молода також викупляла деревце у дівчат, які його прикрашали. Викуплене й вstromлене в калач деревце стояло на столі протягом усього весілля. Його використовували при різних обрядодіях, зокрема, в самому кінці весілля батько бере деревце зі столу і виносить його на подвір'я. Тут перекидає його через хату: якщо деревце «не зломиться, то молодий муж не зломить вірності своїй жінці» [18. – 1998. – Т.16, с. 5-8].

Коли деревце вже одягнute, всіх присутніх пригощають і співають: «*Та ѿ не всі ми вінок шили,/ Та ѿ не всі ми вінок шили,/ Лиши ми ся причитили,/ Би ж ся горілки напили./ На полиці є склянчище,/ На полиці є склянчище,/ Витріщило очиці./ Та ми звідси не підем,/ Та ми звідси не підем,/ Поки її не вип'єм,/ Поки по дві чарки не шарнем*» [18. – 2000. – Т.2, с. 6-7].

Отже, прикрашання гільця (вільця) уособлювало собою звивання сімейного гнізда і прощання з діуванням. Щоб це гніздо стало затишним для молодої пари, вільце прикрашали зіллям і квітами, які мали забезпечити щастя нареченим.

В обрядовому вживанні весільного гільця переплелися різні погляди слов'ян, зумовлені певними етапами розвитку світогляду. Ці погляди знайшли свій відбиток у фольклорній творчості, діалектних назвах та символіці весільного гільця.

Джерела та література: 1. Афанасьев А.Н. Поэтические воззрения славян на природу: опыт сравнительного изучения славянских преданий и верований, в святы с мифическими сказаниями других родственных народов. В трех томах. – Т. 1. – М.: Узд. К. Солдатенкова, 1865. – 800 с.; 2. Багалій Д.І. Нарис української історіографії. – Т. 1. – Вип.. 1: Літописи. – К.: Др.. Всеукр. АН, 1923. – 138 с.; 3. Байбурин А. Ритуал в традиционной культуре. // Русская филология, IV. – Тарту, 1975. – С. 218-220.; 4. Болтарович З.Є. Україна в дослідженнях польських етнографів XIX ст.. – К.: Наук. думка, 1976. – 139 с.; 5. Борисенко В.К. Весільні звичаї та обряди в Україні: Історико-етнографічне дослідження – К.: Наук. думка, 1988. – 192 с.; 6. Борисенко В.К. Локальні особливості дівич-вечора у традиційному українському весіллі // Народна творчість та етнографія. – 1984. – №4. – С. 42-46; 7. Весілля: У 2-х кн. / За ред. Шубравської М.М. – Кн. 1. – К.: Наук. думка, 1970. – 456 с.; 8. Весілля: У 2-х кн. / За ред. Шубравської М.М. – Кн. 2. – К.: Наук. думка, 1970. – 479 с.; 9. Гура А.В. Деревце свадебное // Славянские древности. – Т. 2. Д-К. – С. 84.; 10. Дей О. Народна творчість та етнографія. – К., 1971; 11. Етимологічний словник української мови. – К., 1986. – С. 81.; 12. Здоровега Н.І. Нариси народної весільної обрядовості на Україні. – К., 1974. – 159 с.; 13. Кожолянко Г.К. Етнографія Буковини. Т. 2. – Чернівці: Золоті літаври, 2001– 424 с.; 14. Кожолянко О. Весільне деревце як елемент весільної обрядовості Буковини (на прикладі Заставнівського району). / Археологія та етнологія Східної Європи: матеріали та дослідження. Том 4: збірка наукових праць. – Донецьк, 2004. – С. 99-101; 15. Кожолянко О. Особливості передвесільного періоду сімейної обрядовості гуцулів Буковини // Буковинський історико-етнографічний вісник. Чернівці: Прут, – 2003. – Вип. 5. – С. 203-207; 16. Кушнір В.Г., Петрова Н.О. Традиційна весільна обрядовість українців Одещини (20-80-ті рр.. ХХ ст.). – Одеса: Гермес, 2008. – 256 с.; 17. Лозинський Й. Українське весілля. – К.: Наук. Думка, 1992. 18. Матеріали етнографичної експедиції Чернівецького національного університету. – 1991- 2009 рр.;

- 19.** Матушенко В.Б. Сучасне весілля в контексті української обрядової культури. – К.: ВД «Стилос», 2009. – 200 с.; **20.** Потебня А.А. О мифическом значении некоторых обрядов и поверий. – М.: Университет, тип. Катков и К., 1865. – 310 с.; **21.** Правдюк О.А. Загальнослов'янська основа українського весілля // Слов'янське літературознавство і фольклористика.— К., 1968.— Вип. 4; **22.** Рибаков Б.А. Язичество древних славян / АН СССР, Отд-ние истории, ин-т археологии. – М.: Наука, 1981. – 607 с.; **23.** Романюк П.Ф. Лексика весільного обряду Правобережного Полісся // Дослідження з української діалектології. – К.: Наук. Думка, 1991. – С. 225-251.; **24.** Сумцов Н.Ф. К вопросу о влиянии греческого и римского свадебного ритуала на малорусскую свадьбу // Киевская старина. – 1886. – № 1. – С. 20-34.; **25.** Сумцов Н.Ф. Религиозно-мифическое значение малорусской свадьбы. – К.: Тип. Г.Т. Корчак – Новицкого; Узд. Ред.. «Кievskaya starina», 1885. – 20 с. **26.** Komorovsky J. Tradicna svadba u slovanov. – Bratislava. 1976.

УДК 39 (477.85/87)

Андрій БЗОВИЙ, Олександр КОЖОЛЯНКО
ТРАДИЦІЙНЕ ЖИТЛО ГУЦУЛЬЩИНИ:
НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ У XIX – XX СТ.

У статті досліджуються питання історіографії народного житла Гуцульщини. Проведено історіографічний аналіз наукових праць кінця XIX – 20-х рр. ХХ ст. та дослідження гуцульського житла другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Ключові слова: гуцули, культура, житло, монографії, статті.

Andrey BZOVIY, Aleksandr KOJOLIANKO
ТРАДИЦИОННОЕ ЖИЛИЩЕ ГУЦУЛЬЩИНЫ:
НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В XIX – XXI СТ.

В статье исследуются вопросы историографии народного жилища Гуцульщины. Проведено историографический анализ научных работ конца XIX – 20-х гг. ХХ ст. и исследований гуцульского жилища второй половины ХХ – начала ХХІ ст.

Ключевые слова: гуцулы, культура, жилище, монографии, статьи.

Andriy BZOVYI, Aleksandr KOJOLIANKO
TRADITIONAL SETTLEMENT OF HUTSULSHCHYNA:
SCIENTIFIC RESEARCH IN 19 – 20TH CENTURY

The article deals with historiography concerning folk settlements of Hutsulshchyna. Historiography analysis of scientific works (the late 19th – 20s of 20th centuries), as well as Hutsulshchyna settlements investigation (2nd half of 20th – beginning of 21st centuries).

Key words: hutsuly, culture, settlement, monographs, articles.